

Список використаних джерел

1. Масліч С. В. Особливості організації освітнього процесу в умовах змішаного навчання. *Професійна освіта в умовах сталого розвитку суспільства*: збірник матеріалів III Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 29 жовтня 2020 р.) / Інститут професійно-технічної освіти НАПН України / за заг. ред. В. О. Радкевич. Київ: ПТТО НАПН України, 2020. С. 189-192.
2. Теорія та практика змішаного навчання: монографія / В. М. Кухаренко, С. М. Березенська, К. Л. Бугайчук, Н. Ю. Олійник, Т. О. Олійник, О. В. Рибалко, Н. Г. Сиротенко, А. Л. Столяревська; за ред. В. М. Кухаренка. Харків: «Міськдрук», НТУ «ХП», 2016. 284 с.
3. Дистанційне навчання як сучасна освітня технологія [Електронний ресурс] : матеріали міжвузівського вебінару (м. Вінниця, 31 березня 2017 р.) / відп. ред. Л. Б. Ліщинська. Вінниця : ВТЕІ КНТЕУ, 2017. 102 с.

Савоськіна Валентина,
викладачка першої категорії
Полтавського фахового коледжу
мистецтв імені М.°В.°Лисенка
(м.°Полтава)

НАВЧАННЯ ГРИ НА ФОРТЕПІАНО УЧНІВ-ПОЧАТКІВЦІВ

***Анотація.** У статті розглядаються важливість опанування загального фортепіано для професійного становлення музиканта, висвітлюються завдання та цілі курсу, окреслюються зв'язки з основною спеціальністю. Пропнуються методичні рекомендації навчання гри на фортепіано студентів-інструменталістів, вокалістів, диригентів.*

***Ключові слова:** методика, початківці старшого віку, репертуар, поліфонія, інтернет.*

Сьогодні методика загального фортепіано, як теоретична основа педагогічного процесу, як дисципліна професійної підготовки педагога, потребує методичних розробок, якість яких відповідає би змісту та значенню загального фортепіано в спеціальній музичній освіті. Чекають свого рішення проблеми створення спеціального репертуару для початкового періоду навчання дорослих учнів, подальша диференціація програм за фахом, їх спрямованість на міжпредметні зв'язки, у першу чергу зі спеціальністю.

Перші спроби відокремити питання викладання фортепіано як не основного, а додаткового інструмента для студентів інших спеціальностей були зроблені завідувачкою кафедри загального фортепіано Київської консерваторії З.°Н.°Йовенко, де у 1981-1988 роках відкрились курси підвищення кваліфікації для викладачів загального фортепіано. З'являється навчальний посібник «Загальне фортепіано: питання методики» (1989) [1].

На сьогодні завдання опанування фортепіано як додаткового інструмента полягає в здобутті студентами практичних навичок гри на інструменті в об'ємі, необхідному для подальшої професійної музично-педагогічної та виконавської діяльності.

До фахового коледжу мистецтв вступають учні різного рівня підготовки і здібностей, як за фахом, так саме і за загальною музичною освітою. Трапляються випадки,

коли навчання у музичній школі не містить навіть факультативних занять з фортепіано. Це обумовлено різними причинами, серед яких наведемо:

- для викладання освітнього компоненти немає додаткових коштів;
- учень не усвідомлює важливості формування навичок гри на фортепіано, що є умовою отримання повної музичної освіти.

Зарахування на навчання у мистецький коледж для інших спеціальностей (не фортепіано) не вимагає фортепіанної підготовки, і тому значна частина студентів розпочинає навчатися грі на цьому інструменті тільки у коледжі. Відповідно педагог має володіти методикою викладання предмету з початківцями старшого віку. Навчання студентів має свою відмінність від навчання дітей музичних шкіл, що визначається віком студента-початківця та рівнем його музичної підготовки на інструменті свого фаху. На наш погляд, у методичній літературі не приділяється належної уваги психологічним особливостям навчання студента фахового коледжу мистецтв. Проте, ми спираємося на значний педагогічний досвід навчання студентів такої вікової категорії.

Вирішальним фактором практичної педагогіки є індивідуальний творчий підхід. Уже після першої зустрічі треба показати, що педагог бачить в учневі достойного співрозмовника, упевнений в перспективі занять, не зважаючи на відсутність фортепіанної підготовки. Необхідно переконливо аргументувати, що умовою професійного росту музиканта будь-якого фаху є необхідність навчання грі на фортепіано. Студент повинен мати чітке усвідомлення сенсу занять, кінцевої мети дисципліни і шляхи її досягнення. І тут педагог іноді стикається з труднощами спілкування, бо учень старшого віку може розмірковувати, противитися нерозумним, на його погляд, зауваженням, непереконливим рекомендаціям. Ця особливість вимагає приділяти більше уваги спілкуванню; контролювати ситуацію на занятті, емоційні реакції на різні ситуації, що виникають у процесі навчання; слідкувати на словами, жестами тощо.

Зазначимо, що є особливості навчання студентів-інструменталістів струнного, народного, духового відділів. Деякі з них можуть погано орієнтуватися в басовому ключі. Тому потрібно якомога раніше починати гру в басовому ключі партії лівої руки. Партії правої руки їм вдаються краще, бо за спеціальністю інструменталістам притаманне письмо на одному нотному стані (це не стосується баяністів, акордеоністів). Тому мета вивчення загального фортепіано – навчити на початку грати двома руками по нотах в зручному для кожної руки реєстрі.

Також потрібно в багатоголосній фактурі привчати читати акорди по вертикалі (знизу-вгору). Постановка руки в звичайному розумінні зайва. Вона здійснюється у процесі гри з нот. Для перших уроків потрібно підібрати легкий п'ятипальцевий репертуар в одній позиції. Учням пояснюються назви частини руки: плече, плечовий пояс, лікоть, передпліччя, зап'ясток, кисть, щоб у подальшому апелювати за потребою цими поняттями. Опанування штриха *legato* можна пояснити наступним чином – це перенесення ваги руки з одного пальця на інший, ніби перенесення тіла при ходьбі з однієї ноги на іншу. Опанувавши гру обома руками в одній позиції, пропонуємо твори, на яких формуються навички зміни позиції шляхом перекладання пальців, або підкладання першого.

Результат навчання залежить і від педагогічно обгрунтованого добору репертуару, до якого є певні вимоги:

- зміст твору має відповідати інтелекту учня старшого віку;
- широко використовувати п'єси з фольклорною основою;
- краще щоб матеріал музичного твору для кожної руки був у зручному для неї реєстрі;
- використовувати популярні твори сучасних композиторів, до яких учні юнацького віку виявляють цікавість.

Що стосується студентів диригентсько-хорового відділення, то вони вивчають фортепіано дві години на тиждень впродовж чотирьох років. З найбільш успішними учнями треба підготувати програму для вступу у заклад вищої освіти, що відповідає рівню 6-7 класу дитячої музичної школи. За чотири роки потрібно мати результат 6-7 років.

Диригенту потрібно бачити і розуміти задум композитора, вміти аналізувати будову музичної форми, стилю, художньої трактовки, що вимагає розуміння тексту. Тому робота з учнями диригентського відділу вимагає виключної уваги до поліфонічного репертуару. У педагогічній практиці ми надаємо перевагу творам Й.С.Баха. Ми вважаємо, що у фортепіанній літературі немає більш повноцінного художньо-інструктивного репертуару, який був би насичений завданнями розвитку координації, який би так досконало розвивав свободу, незалежність, взаємодію рук. Корисно пропонувати студентам нескладні п'єси Й.С.Баха, віддаючи їм перевагу над етюдним репертуаром відповідної важкості.

У студентів-вокалістів часто навчання на фортепіано викликає супротив, несприйняття, небажання робити зусилля. Це, мабуть, найбільш складний у педагогічному розумінні контингент учнів. Це пов'язано з тим, що відтворення музики вокалістами не потребує навичок гри, виконання найпростіших інструментальних п'єс. Допоможе в цьому випадку зацікавленість викладача фортепіано уроками вокалу, до прикладу, як проходить робота над технікою за спеціальністю?

Окрім студентів хорового відділу, скрипалі, духовики, народники і вокалісти вивчають фортепіано три роки. Для позитивної оцінки їм потрібно зіграти на екзамені програму (яскраво, впевнено, з розумінням характеру твору) рівня не нижче четвертого класу.

При оцінюванні результатів навчання студента можна враховувати власні досягнення студента, не порівнюючи його з іншими студентами-колегами, а можна спиратися на боротьбу інтелектів, змагання здібностей, рівень підготовки. Звичайно, педагогу подобається, коли в його класі здібний учень, який може виконати складну програму, «звучати» краще за інших, отримати вищу оцінку. Проте, іноді у педагога більше приводу пишатися успіхами, хоч і більш скромними, учня, який працював більше, результативніше.

У педагога сьогодні є помічник – Інтернет. Викладач може знайти в інтернеті потрібні ноти, їх відсканувати і переслати учню через електронну пошту; знайти твіру гарному виконанні і прослухати його, щоб мати уяву про характер, темп, звучання; запропонувати його для прослуховування студенту-початківцю. У тому випадку, коли навчання відбувається в онлайн-режимі, за наявності інтернет-зв'язку можна проводити заняття. Хоча музиканти-педагоги переконані, що онлайн-заняття не може замінити «живого» спілкування.

Успішна робота в класі фортепіано не повинна заважати основній спеціальності, а навпаки допомагати їй. Тому педагогу потрібно постійно виявляти увагу до обсягу матеріалу, досяжності, не допускати зайвого напруження м'язів, стомленості рук. Застосування різноманітних прийомів навчання гри на фортепіано має бути скероване на виховання

музиканта тієї спеціальності, яку сам учень обрав і водночас допомогти йому стати професіоналом у музичному мистецтві.

Список використаних джерел

1. Йовенко^{З.°Н.} Загальне фортепіано: питання методики. К: Музична Україна, 1989.
2. Милич^{°Б.°Е.} Работа над полифоническими произведениями с учениками детских музыкальных школ. / В кн.: Воспитание пианиста в детской музыкальной школе / під ред. Милич^{°Б.°Е.} К. : Мистецтво, 1964.

Серова Тетяна,
викладачка першої категорії
Полтавського фахового коледжу
мистецтв імені М.^{°В.}Лисенка
(м.°Полтава)

РОБОТА НАД ТЕХНІЧНИМИ ТРУДНОЦАМИ В ЕТЮДАХ

***Анотація.** Проаналізовано роботу над технічними труднощами в етюдах, визначено ті, які можуть виникнути при їх виконанні. Представлено методичні прийоми роботи над технічними труднощами в етюдах різних типів.*

***Ключові слова:** етюд, фортепіанна техніка, апікатурні формули, піаністичні рухи, учень-піаніст.*

Володіння технікою є основою будь-якої професійної творчості. Без технічних навичок неможливо вільно виконати музичний твір, а відсутність свободи ігрового апарату призводить до скутості, напруги, породжує у свідомості виконавця психологічні комплекси перед сценою.

Виділяють наступні форми фортепіанної техніки: п'ятипальцеві послідовності; фортепіанно-технічні форми, пов'язані з підкладенням першого пальця (гами, тризвуку, чотиризвуччя); трелі та прикрашання; подвійні ноти (у першу чергу, – це терції й сексти, а потім – змішані форми подвійних нот); репетиційна, акордова, октавна техніка; стрибки; техніка співучого звуку; поліфонічна техніка.

У процесі формування технічних навичок володіння музичним інструментом звергаємо увагу на всі перераховані техніки. Педагогу потрібно уважно ставитися до вибору етюдів для кожного учня. Обираючи етюди, він повинен прагнути не лише до реалізації мети формування технічної навички конкретного періоду навчання, але й до того, що твори мають виховувати смак, розширювати уяву та нести художню цінність.

Треба розучувати багато етюдів на різні види техніки. Збірки етюдів спрямовані на технічні тренування зручності виконання, свободу рухового апарату, охоплюють певний вид техніки. При розучуванні творчої можна доводити до можливої досконалості, граючи на пам'ять, з відтінками, а можна вивчати ескізно – для ознайомлення з різною фактурою, багатьма варіантами і поєднаннями видів рухів і прийомів. Не слід забувати про етюди для лівої руки.

Часто доводиться зустрічатися з тим фактом, що назва «етюд» ототожнюється з поняттям «голосно і швидко», що деякою мірою визначає розуміння учнем його призначення.